

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE „ISIDOR TODORAN”

CARACTERISTICA MISIONARĂ A
ECLESIOLOGIEI MATEIENE CU SPECIALĂ
PRIVIRE LA CAPITOLELE 10 ȘI 18

Teză de doctorat

- rezumat -

Conducător științific

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian TOFANĂ

Doctorand

Pr. Ioan Marius PINTICAN

2013

CUPRINS

Abrevieri	8
Preliminarii	11
1. 1. <i>Obiectul cercetării</i>	12
1. 2. <i>Argumentul tezei</i>	16
1. 3. <i>Metodologia și scopul lucrării</i>	17

I. Introducere

1. Privire de ansamblu asupra eclesiologiei mateiene	19
1. 1. <i>Originea ecleziastică</i>	19
1. 2. <i>Prezentare ecleziastică</i>	22
1. 3. <i>Perspectiva ecleziologică</i>	24
1. 4. <i>Concluzii</i>	27
2. Istoria „comunității mateiene” în contextul relațiilor primare iudeo-creștine	29
2. 1. <i>Identitatea religios-etnică a „comunității mateiene”</i>	31
2. 2. <i>Controversa criticii moderne</i>	34
2. 3. <i>Conflictul dintre iudei și „comunitatea mateiană”</i>	36
3. Evanghelia după Matei – o Evanghelie eminentemente iudaică?	42
3. 1. <i>Numai către casa lui Israel?</i>	42
3. 2. <i>Neamurile și misiunea lui Iisus</i>	48
3. 3. <i>Concluzii</i>	53

II. Dimensiunea teologic-misionară a capitolului 10

1. Structura teologic-misionară a capitolului 10

1. 1. Poziția în Evanghelie.....	55
1. 2. Structura capitolului 10.....	59
1. 3. Adresanții.....	62

2. Noi abordări și perspective exegetice.....64

2. 1. Vremea Secerișului (Mt. 9, 35-38).....64

2. 1. 1. Structura contextuală a pericopei.....64

2. 1. 2. Exegeza pericopei.....66

2. 1. 3. Interpretare teologică.....75

2. 2. Împuternicirea celor Doisprezece Apostoli (Mt. 10, 1 – 5a).....76

2. 2. 1. Structura contextuală a pericopei.....76

2. 2. 2. Exegeza pericopei.....77

2. 2. 3. Interpretare teologică.....88

2. 3. Misiunea apostolică între „recomandare” și „poruncă” (Mt. 10, 5b-15).....89

2. 3. 1. Structura contextuală a pericopei.....89

2. 3. 2. Exegeza pericopei.....91

2. 3. 3. Interpretare teologică.....108

2. 4. Experiența persecuțiilor. Proorocia lui Iisus despre soarta viitoare a Apostolilor (Mt. 10, 16 –23).....109

2. 4. 1. Structura contextuală a pericopei.....109

2. 4. 2. Exegeza pericopei.....111

2. 4. 3. Interpretare teologică.....128

2. 5. Calomnia la adresa Învățătorului și a ucenicilor (Mt. 10, 24-25).....129

2. 5. 1. Structura contextuală a pericopei.....130

2. 5. 2. Exegeza pericopei.....131

2. 5. 3. Interpretare teologică.....135

2. 6. Nu vă temeți de persecutorii voștri (Mt. 10, 26-31).....136

2. 6. 1. Structura contextuală a pericopei.....	136
2. 6. 2. Exegeza pericopei.....	137
2. 6. 3. Interpretare teologică.....	146
2. 7. Mărturie și lepădare (Mt. 10, 32-33).....	147
2. 7. 1. Structura contextuală a pericopei.....	147
2. 7. 2. Exegeza pericopei.....	148
2. 7. 3. Interpretare teologică.....	150
2. 8. Dezbinare și ucenicie – efectele fundamentale ale misiunii lui Hristos (Mt. 10, 34-39).....	151
2. 8. 1. Structura contextuală a pericopei.....	151
2. 8. 2. Exegeza pericopei.....	153
2. 8. 3. Interpretare teologică.....	164
2. 9. Notă conclusivă în legătură cu primirea Apostolilor în numele lui Hristos.(Mt. 10, 40-42).....	165
2. 9. 1. Structura contextuală a pericopei.....	166
2. 9. 2. Exegeza pericopei.....	168
2. 9. 3. Interpretare teologică.....	174
2. 10. Concluzii la „Cuvântarea apostolică”.....	175
3. Tematica misionară a capitolul 10 în contextul și dinamica teologică a Evangheliei	
Împărăția cerurilor – misiune și propovăduire.....	177
3. 1. Conceptul de „Împărăția cerurilor”.....	178
3. 1. 1. Dreptul de a domni.....	178
3. 1. 2. Teritoriul pe care se exercită domnia.....	179
3. 1. 3. Exercitarea autorității.....	180
3. 2. Diferitele numiri ale „Împărăției” în Sfânta Scriptură.....	181
3. 2. 1. Împărăția lui Dumnezeu (βασιλεία τοῦ θεοῦ).....	181
3. 2. 2. Împărăția lui Hristos (βασιλεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ).....	181
3. 2. 3. Împărăția cerurilor (βασιλεία τῶν οὐρανῶν).....	182

3. 2. 4. <i>Domnia veșnică a lui David</i>	183
3. 3. Venirea Împărăției lui Dumnezeu în lume	183
3. 3. 1. <i>Împărăția cerurilor după Vechiul Testament</i>	184
3. 3. 2. <i>Biserica și Împărăția cerurilor în Noul Testament</i>	186
4. Terapeutică misionară a vindecărilor miracol	192
4. 1. <i>Semnificația vindecărilor în Evanghelia după Matei</i>	193
4. 2. <i>Aspectul hristologic al vindecărilor în Evanghelia după Matei</i>	195
4. 3. <i>Aspectul eshatologic al vindecărilor în Evanghelia după Matei</i>	197
4. 4. <i>Aspectul soteriologic al vindecărilor în Evanghelia după Matei</i>	199
4. 5. <i>Adevărata menire a vindecărilor în activitatea misionară a lui Hristos și a Sfinților Apostoli</i>	202
4. 6. <i>Concluzii</i>	204
5. Ecclesiologia misionară – o caracteristică teologică a capitolului 10	
I. Sărăcia - componentă a apostolatului mateian, într-o expunere paradoxală	206
I. 1. <i>Viziunea lui Matei despre vameși</i>	208
I. 2. <i>„Banii” în semnificația termenilor tehnici folosiți de Matei</i>	213
I. 3. <i>Expunerea regulilor din Matei 10 cu privire la sărăcie</i>	227
II. Suferința - caracteristică componentă a apostolatului mateian	232
II. 1. <i>Caracterul constitutiv al suferinței pentru apostolat</i>	232
II. 2. <i>Trimiterea în misiune, de către Hristos, consecință a suferinței</i>	233
II. 3. <i>„Cel ce vă primește pe voi, pe Mine Mă primește...” (Mt. 10, 40)</i>	238
III. Apostolatul și imitarea lui Hristos	243
III. 1. <i>Apostolatul – Imitatio Christi</i>	243
III. 2. <i>„Transparența” cuvântului μαθητής</i>	245
III. 3. <i>Concluzii</i>	251

III. Discursul eclesiologic: Despre viața interioară a comunității (Mt. 18)

1. Structura teologică a capitolului 18.....	253
1. 1. <i>Poziția în structura tematică a Evangheliei.....</i>	<i>253</i>
1. 2. <i>Structura contextuală a capitolului.....</i>	<i>254</i>
2. Exegeza capitolului 18. Noi abordări și perspective exegetice.....	257
2. 1. Supremația în Împărăția cerurilor (Mt. 18, 1-4).....	257
2. 1. 1. <i>Structura contextuală a pericopei.....</i>	<i>257</i>
2. 1. 2. <i>Exegeza pericopei.....</i>	<i>260</i>
2. 1. 3. <i>Interpretare teologică</i>	<i>267</i>
2. 2. Condamnarea smintelilor și a ispitelor (Mt. 18, 5-9).....	268
2. 1. <i>Structura contextuală a pericopei.....</i>	<i>269</i>
2. 2. <i>Exegeza pericopei.....</i>	<i>271</i>
2. 3. <i>Interpretare teologică</i>	<i>279</i>
2. 3. Parabola oii pierdute (Mt. 18, 10-14).....	280
2. 3. 1. <i>Structura contextuală a pericopei.....</i>	<i>280</i>
2. 3. 2. <i>Exegeza pericopei.....</i>	<i>283</i>
2. 3. 3. <i>Interpretare teologică.....</i>	<i>288</i>
2. 4. Puterea de a lega și dezlega păcatele (Mt. 18, 15-20).....	289
2. 4. 1. <i>Structura contextuală a pericopei.....</i>	<i>290</i>
2. 4. 2. <i>Exegeza pericopei.....</i>	<i>293</i>
2. 4. 3. <i>Interpretare teologică.....</i>	<i>306</i>
2. 5. Porunca iertării celui ce a greșit - nu cunoaște limite (Mt. 18, 21-22).....	307
2. 5. 1. <i>Structura contextuală a pericopei.....</i>	<i>307</i>
2. 5. 2. <i>Exegeza pericopei.....</i>	<i>308</i>
2. 5. 3. <i>Interpretare teologică.....</i>	<i>311</i>
2. 6. Parabola datornicului nemilostiv (Mt. 18, 23-35).....	312

2. 6. 1. Structura contextuală a pericopei.....	313
2. 6. 2. Exegeza pericopei.....	315
2. 6. 3. Interpretare teologică.....	331
2. 7. Concluzii la Discursul eclesiologic.....	333

3. Ucenicie și comunitate. O perspectivă eclesiologic-misionară a cap. 18

I. Οἱ μαθηταὶ în lumina capitolului din Mt. 18 sau „Ucenicia mateiană”.....

I. 1. Receptarea termenului	337
I. 2. Diferite opinii.....	338
I. 3. Soluția propusă de exegeți.....	341
I. 4. Concluzii.....	349

II. Comunitate și iertare. O perspectivă eclesiologică a relațiilor dintre membrii

comunității	352
II. 1. De „șaptezeci de ori câte șapte!”	353
II. 2. Natura și sensul iertării.....	354
II. 3. Iertarea – taină și slujire.....	357
II. 4. Prevestirea și promisiunea tainei Mărturisirii (puterea de a dezlega dată Bisericii)	361

Concluzii finale.....

364

Bibliografie.....

369

Cuvinte cheie: *misiune, Israel, Biserica, apostol, apostolat, ucenici, mărturie, lepădare, dezbinare, împărăție, vindecare, sărăcie, suferință, sminteală, iertare, comunitate.*

În ultimii ani, Bisericile creștine ale Europei au devenit mult mai conștiente de faptul că interacțiunea dintre globalizare și pluralism reclamă nu numai o reflecție aprofundată, teologică, dar și inițiative concrete și coerente prin care să se reafirme identitatea creștină și rolul Evangheliei lui Iisus în societatea contemporană. Dovezi evidente, în acest sens, sunt studiile care au început să problematizeze misiunea Bisericii în societatea contemporană.

Trebuie însă să afirmăm că, în ciuda diversității subiectelor abordate, a zelului teologilor implicați în aceste manifestări, mai sunt încă mulți pași de făcut pentru a putea expune, într-un sistem coerent, credibil, rolul constructiv, dar și creativ al Evangheliei mântuitoare în noile condiții sociale, politice și culturale ale pluralismului european.

În gândirea ortodoxă, misiunea ține de însăși ființa *Bisericii* (Anastasios of Androussa). Caracterul eclesiastic al misiunii arată „că Biserica este scopul, împlinirea Evangheliei, mai degrabă decât instrumentul sau mijlocul misiunii” (David Bosch). „Eclesiologia este cea care determină misionarismul” (I. Bria). De aceea, elementele principale ale răspunsului la întrebarea legată de definiția ortodoxă a misiunii trebuie căutate în „doctrina și experiența Bisericii”.

Scopul acestei lucrări este de a identifica și de a analiza caracteristicile misionare ale eclesiologiei mateiene așa cum se reflectă ele din întâia trimitere misionară a ucenicilor (Mt. 10) și din Discursul eclesiologic (cap. 18), ambele având aceeași temă, Biserica. Dacă în capitolul al 10-lea este subliniată misiunea, autoritatea, trimiterea la propovăduire și experiențele ucenicilor, în capitolul al 18-lea este prezentată viața interioară a comunității. Putem afirma că în capitolul al 10-lea se vorbește despre dimensiunea externă a Bisericii, Biserica în lume, iar în capitolul al 18-lea se vorbește despre dimensiunea ei internă, adică despre îndatoririle Apostolilor în legătură cu întemeierea Bisericii și desfășurarea vieții comunitare.

Reflecțiile mateiene asupra caracteristicii misionare ale Bisericii au un punct de plecare foarte important, și anume, *apostolatul*. Propovăduirea cuvântului este

inseparabilă de viața apostolilor, din moment ce adevărul cuvântului propovăduit e întotdeauna susținut prin viața lor. Viața lor însăși devine cuvântul propovăduirii pentru alții. Din acest motiv, pentru Matei ascultarea, credința și statornicia în credință sunt caracteristici ale Bisericii, de exemplu: *sărăcia* (Mt. 10, 9), *lipsa de apărare* (Mt. 10, 10), *blândețea* (Mt. 10, 16), *suferința* (Mt. 10, 17-28), *smerenia* (Mt. 18, 1-5), *iertarea* (Mt. 18, 18-35). Pentru evanghelist, consecințele acestor fapte, venite ca răspuns la reacția „lumii”, sunt, de asemenea, caracteristici ale Bisericii: *dușmănia*, *respingerea*, *suferința* și chiar *moartea*.

În ceea ce privește metodologia cercetării, am optat pentru o structurare a lucrării în trei părți mari, care la rândul lor conțin capitole și subcapitole.

În prima parte a lucrării, privirea de ansamblu asupra eclesiologiei mateiene, cu accentul pe genul literar *comunitar* al evangheliei, evidențiază modul în care evanghelistul face aluzie în mod constant la viața grupului creștin, în sânul căruia ea (Evanghelia) a fost elaborată. Toate neamurile sunt chemate să devină ucenici ai lui Iisus, prin botez și prin păzirea învățăturilor date în timpul vieții Sale pământești. Hristos rămâne prezent în Biserica Sa: „Acolo unde sunt adunați doi sau trei în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Mt. 18, 20) – prezent până la sfârșitul veacurilor. Acest lucru accentuează faptul că Matei prezintă un interes viu asupra eclesiologiei, atât din redactare, stil și alcătuire cât și din orientarea sau perspectiva sa teologică.

Identificarea membrilor „comunității mateiene” în contextul relațiilor primare iudeo-creștine ne-a ajutat să ne lămurim cine au fost aceștia, unde au trăit și care era contextul social-religios în care aceștia se găseau. În ciuda controverselor moderne, am ajuns la concluzia că mediul în care s-a urzit Evanghelia a fost unul iudaic. În favoarea acestei teze am prezentat câteva elemente de reper:

- a) - *acceptarea fundamentală a Legii și neînlăturarea ei* (Mt. 5,17-20,23,3).
- b) - *permanenta referire la Vechiul Testament* cu accentuarea ideii că cele scrise s-au împlinit (comp. Mt. 1, 22; 2, 5, 15,17; 3, 3; 4, 14-16; 8, 17etc.).
- c) - *restrângerea spațiului misiunii lui Iisus doar la Israel* (comp. Mt. 10, 5 urm.; 15, 24).
- d) - *respectarea încă a sabbatului* de către „comunitatea mateiană” (Mt. 24, 20).

e) - „comunitatea mateiană” iudaică trăiește mai departe într-o „uniune” iudaică (comp. Mt. 17, 24-27; 23, 1-3).

f) - *tipologia „Moise”* în Mt. 2, 13 urm.; 4, 1 urm.; 5, 1 și cele 5 mari cuvântări în Evanghelie îl prezintă pe Iisus într-o considerabilă afinitate cu Moise.

g) - *limba, structura evangheliei, argumentația, receptarea scrierii.*

Toate acestea duc la concluzia unui autor iudeo-creștin al Evangheliei și care, potrivit datelor criticii externe și interne, nu putea fi decât apostolul Matei, fostul vameș, iudeu de origine.

În ceea ce privește relația dintre „comunitatea mateiană” și sinagoga vremii, în urma unei analize asupra așa ziselor „cuvântări stereotipe” despre sinagogile „lor” sau „ale voastre” am ajuns la concluzia că această „comunitate” nu mai aparținea de sinagoga iudaică, ea fiind caracterizată de o „ruptură” cu Israelul, fapt care a dus la opresiuni, prigoane, în primul rând din partea iudeilor. (Stelian Tofană)

Dacă Evanghelia după Matei era adresată, în primul rând, unei comunități iudaice, am încercat să vedem dacă aceasta este o *Evanghelie eminentamente iudaică*, având ca fundament unele dintre cele mai dificile pasaje din evanghelie: „numai către oile cele pierdute ale casei lui Israel” (Mt. 10, 5; 15, 24). Analizând această problemă, am ajuns la concluzia că porunca Mântuitorului, ca Apostolii să aibă drept obiect al misiunii lor exclusiv neamul lui Israel, reflectă istoria creștinismului mateian care în faza inițială a însemnat o preocupare exclusivă pentru iudei, respectându-se astfel promisiunile făcute de Dumnezeu patriarhilor. Abia mai târziu, după Învierea lui Iisus, a devenit o misiune și pentru păgâni: „Mergând învățați toate neamurile” (Mt. 28, 19).

În partea a doua a lucrării am optat pentru o analiză a „dimensiunii teologic-misionare a capitolului 10”, în care am încercat, în primul rând, să vedem care este poziția capitolului în Evanghelie, evidențiind atenta încadrare, caracterul didactic și sistematic al acestuia. Am putut observa în mod clar relația foarte strânsă dintre acest discurs și celelalte părți ale Evangheliei, în special cu Predica de pe Munte.

În al doilea rând, am abordat noi perspective exegetice, încercând o analiză exegetic-teologică patristică și contemporană a fiecărei pericope din capitolul 10, după șablonul următor:

1) *Structura contextuală a pericopei*

2) *Exegeza pericopei*

3) *Interpretare teologică*

Am concluzionat faptul că evanghelistul Matei a înțeles chemarea la propovăduire (Mt. 10, 1-5) ca pe o sarcină a întregii Biserici, iar viața de misionar itinerant ca pe o chemare la ascultare adresată oricărui creștin. În acest fel, Cuvântarea apostolică este o parte însemnată din textul eclesiologic fundamental al Evangheliei după Matei (cap. 18). Acest text demonstrează felul în care ucenicii își asumă, în primul rând, misiunea de propovăduire cu autoritatea lui Hristos și, în al doilea rând, maniera în care viețile lor sunt influențate de soarta Mântuitorului și de învățăturile din Predica de pe Munte.

Bazată pe modelul lui Hristos, Biserica este o prelungire a vieții și propovăduirii lui Hristos cel Întrupat. Prin urmare, pentru Matei, Biserica este modelul Mântuitorului așa cum îl găsim exprimat în versetele 24-25: „Nu este ucenic mai mare decât învățătorul său, nici slugă mai mare decât stăpânul ei. Destul îi este ucenicului să fie ca învățătorul său și slugii ca stăpânul ei. Dacă pe stăpânul casei l-au numit Beelzebul, cu cât mai mult pe casnicii lui?” (Mt. 10, 24-25).

În acest capitol, conceptul de Biserică, așa cum apare la Sfântul Evanghelist Matei, am încercat să îl prezint prin câteva exemple:

1) Mila și harul lui Hristos sunt primordiale Bisericii (Mt. 9, 36) iar, pentru a le primi, Biserica este îndemnată la rugăciune (Mt. 9, 38).

2) Biserica perpetuează misiunea lui Hristos în lume prin propovăduire (Mt. 10, 7, 27, 32; cf. 4, 17) și tămăduire (Mt. 10, 1, 8, cf. 4, 23; 9, 35). Această misiune a Bisericii este vizibilă și în caracteristica ei de a fi *trimisă*.

3) În Biserică se reflectă modelul de viață al Mântuitorului. Această caracteristică este, probabil, cea mai importantă în felul în care Evanghelistul înțelege Biserica. De remarcat este faptul că Mt. 10 este aproape integral o cuvântare despre comportamentul și soarta ucenicilor, aflându-se în concordanță cu hristologia mateiană.

4) În acest fel, cuvântarea apostolică accentuează următoarele trăsături comportamentale: *misionarismul* (Mt. 10, 5-6, 11, 14, 16, 23, 40-42), *sărăcia* (Mt. 10, 8b-10; cf. 10, 40-42) și *lipsa de apărare* (Mt. 10, 10, 16, 38-39).

5) Următoarea caracteristică a Bisericii este împărtășirea *suferinței* lui Hristos. După cum s-a arătat, soarta ucenicilor este aceeași cu a Învățătorului (Mt. 10, 24-25), iar

trimiterea acestora la propovăduire îi va pune în grave pericole (Mt. 10, 28-31). În versetele de la Mt. 10, 17-19, 38-39 sunt amintite și anticipate etapele patimilor, care nu sunt altceva decât o oglindă a prigonirilor. Unul dintre efectele urmării lui Hristos duce chiar la dezbinarea familiilor (Mt. 10, 34-37). Cu siguranță, Matei nu pune la îndoială faptul că misiunea făcută în numele lui Hristos va aduce suferință, însă el are în vedere *suferința care derivă din neacceptarea lui Hristos* (Mt. 10, 22). Biserica își asumă suferința, ea fiind inevitabilă datorită respingerii învățaturii Mântuitorului: „Dacă pe stăpânul casei l-au numi Beelzebul, cu cât mai mult pe casnicii lui?” (Mt. 10, 25). Acest lucru este subliniat, de către evanghelist, prin legătura strânsă pe care acesta o prezintă, dintre suferință și termenul ἀκολουθεῖν – „a urma”. (Mt. 10, 38).

6) Cel mai important termen eclesiologic al cuvântării este μαθητής (ucenic) și apare la început (Mt. 9, 37; 10, 1), la mijloc (Mt. 10, 24-25) și la finalul cuvântării (Mt. 10, 42; 11, 1). Ucenicii lui Iisus devin foarte importanți pentru „comunitatea mateiană”. Cuvintele ἀπόστολος (apostol) și μαθητής (ucenic) au funcția de figuri de identificare: în ei sunt prezenți cititorii cu propriile lor experiențe în istoria vieții lui Iisus și prin aceasta pot trage, din experiențele și din îndemnurile lui Iisus, învățăminte pentru propria lor situație. (U. Luz)

O analiză a „tematicii misionare a capitolului 10 în contextul și dinamica teologică a Evangheliei” a adus o lămurire a termenului „împărăția cerurilor”. În acest sens, a fost necesară precizarea conceptului de „Împărăția cerurilor”, diferitele numiri ale „Împărăției cerurilor” din Sfânta Scriptură, venirea Împărăției lui Dumnezeu în lume și, relația dintre Biserică și Împărăția cerurilor în Noul Testament. În această privință, am ajuns la concluzia că, pe de o parte, împărăția lui Dumnezeu a venit în lume prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, iar pe de altă parte, ea este viitoare și cerească. Până să ajungă la stadiul desăvârșirii, împărăția lui Dumnezeu trece prin perioada inaugurării și dezvoltării, perioadă care a început odată cu Întruparea Mântuitorului și care coincide cu ceea ce este Biserica lui Hristos pe pământ, cu Biserica în plină dezvoltare. Însă, desăvârșirea Împărăției inaugurată de existența pământească a Bisericii, va avea loc numai la parusie. (Vasile Mihoc)

Am încercat o analiză a „terapeuticii misionare a vindecărilor miracol” din Evanghelia după Matei, observând că pasajul introductiv al „Cuvântării apostolice” (Mt.

9, 35; cf. 4, 23-25) oferă cititorului imaginea activității misionare a lui Iisus Hristos în Israel. Pentru a înregistra această imagine, Sfântul Evanghelist Matei, recurge la folosirea a trei verbe: διδάσκων (a învăța), κηρύσσω (a propovădui), și θεραπεύω (a vindeca) – Mt. 9, 35. Prin urmare, esența propovăduirii Sale era vestirea Împărăției cerurilor, identificată cu persoana Sa, iar această vestire era însoțită de minuni, care făceau simțită prezența lui Dumnezeu în Iisus. În mandatarea ucenicilor din „Cuvântarea apostolică” există o corespondență uimitoare între misiunea Apostolilor și misiunea lui Iisus Însuși. Misiunea acestora nu este altceva decât o extensie și perpetuare a misiunii Învățătorului, pentru care ei sunt împuterniciți (ἐξουσία) cu autoritatea Lui. (Ulrich Luz)

Ceea ce se poate remarca în trimiterea apostolică din Matei 10 este dubla dimensiune a mandatului pre-pascal rostit de Iisus:

- a. *dimensiunea kerigmatică* – de propovăduire a Evangheliei
- b. *dimensiunea terapeutică* – de tămăduire a bolnavilor.

Background-ul vindecărilor, ca parte intergrantă a propovăduirii, a fost analizat prin trei aspecte: *hristologic*, *eshatologic* și *soteriologic*, după cum se reflectă în scrierea mateiană. Consider că scopul evanghelistului, prin relatarea vindecărilor este, în primul rând, de a pune în evidență autoritatea mesianică a lui Iisus Hristos, și în al doilea rând, de a stârni și aprofunda credința ucenicilor din toate timpurile în persoana Sa dumnezeiască. Prin urmare, aspectul *hristologic* al vindecărilor constă în faptul că vindecările îl revelează pe Iisus ca Hristos care aduce împlinirea vremurilor mesianice, în acord cu împlinirea scripturilor; aspectul *eshatologic* al vindecărilor reiese din prezența Împărăției lui Dumnezeu care a fost inaugurată pe pământ prin activitatea lui Iisus Hristos; aspectul *soteriologic* al vindecărilor constă în faptul că prin credință, cei vindecați, experiază în propria viață puterea mântuitoare a lui Iisus Hristos. Persoana este eliberată din legătura stăpânirii diavolului și transferată înspre sfera harică a Împărăției lui Dumnezeu.

În ultima parte a celui de-al doilea capitol, am creionat principalele caracteristici ale eclesiologiei mateiene din capitolul 10. O analiză a „banilor” în semnificația termenilor tehnici folosiți de Matei a adus o mai bună înțelegere în expunerea din Mt. 10 cu privire la sărăcie. Ideea nu numai de simplitate ci și cea de sărăcie este mult mai importantă pentru Matei decât pentru ceilalți evangheliști. Atât întreg capitolul 10 cât și

secțiunea imediat următoare subiectului Predicii de pe Munte (Mt, 6, 19-34, care trebuie să fie interpretată ca o secțiune coerentă despre problemele referitoare la diavol și sărăcie), este dedicată acestei probleme. O viață de sărăcie însemna asumarea modului de viață al Fiului Omului, la care Matei face referire puțin mai înainte, în capitolul 8.

Suferința este importantă pentru Sfântul Evanghelist Matei. În centrul discursului dăinuie declarația hristologică din versetele 24-25: „Nici un servitor nu este mai presus de stăpânul său”. Aluzia hristologică arată că apostolii trebuie să sufere, deoarece El va suferi, iar ei sunt „casnicii” Stăpânului. Pentru Matei, suferința este, astfel, o caracteristică componentă a apostolatului.

A fi *ucenic* înseamnă a trăi după modelul lui Hristos. Pentru Matei, istoria vieții lui Iisus este cheia Cuvântării apostolice. A trăi și a suferi după modelul Hristos, pentru Matei, este cea mai importantă caracteristică a Bisericii. De aceea, o cuvântare care caută să înțeleagă misiunea ucenicilor vorbește aproape exclusiv despre viața lor, despre supunerea și suferința lor. Suferința ucenicilor este o oglindire a suferinței Învățătorului iar, un servitor nu poate aștepta nimic mai bun decât Domnul lui (Mt. 10, 24).

Partea a treia a lucrării cuprinde reflecții la „Discursul eclesiologic: despre viața interioară a comunității (Mt. 18)”. Urmând același tipar ca și în exegeza capitolului 10, am evidențiat principalele caracteristici eclesiologice ale capitolului 18. Aceste caracteristici, foarte clare, au aplicabilitate la viața Bisericii de pretutindeni și din totdeauna:

1) Unul dintre cele mai importante atribute ale Bisericii în opinia evanghelistului este de a fi o *comunitate* trăită și experimentată. Același punct de vedere este întâlnit pe parcursul majorității cărților canonice ale Noului Testament. Matei, însă, centrând un anume discurs în jurul tematicii comunității își canalizează atenția într-o manieră deosebită asupra acestei trăsături fundamentale: *dacă Biserica nu este o comunitate, atunci ea nu mai este Biserică.*

2) Singura cale de acces spre Împărăția cerurilor este *smerenia*, exemplificată prin acel copilaș din Mt. 18, 2-3. La această cale ne îndeamnă Hristos să revenim (στραφῆτε) pentru a ne putea purifica, primeni sufletul și a redobândi starea de nevinovăție primară (Mt. 18, 3-4). Cu alte cuvinte, acea στρέφω – „revenire, schimbare” înseamnă schimbarea voinței omului, renunțarea la putere, rang, bogăție și mărirea de sine, recunoașterea lipsei

de siguranță și a nimicniciei persoanei, luarea în serios a celorlalți membri ai familiei și venirea în ajutorul lor și, comunicarea interpersonală.

3) Textul cuprinde amenințarea teribilă la adresa celor care-i smintesc pe „cei mici” (vv. 6-7), care sunt „preferații” Tatălui ceresc (v. 10) și pentru a căror mântuire a venit în lume Fiul Omului.

4) Parabola oii pierdute (vv. 12-14) arată cum legile general valabile ființării unei instituții sunt sfidate. Principiul prin care accentul se pune pe rolul majorității și mai puțin pe al minorității este inversat. În acest fel, fericirea în Împărăția lui Dumnezeu va consta în faptul că toți se vor bucura de fiecare, nu fiecare de toți, întrucât în acești toți fiecare oferă fiecăruia o bucurie deosebită. (Dumitru Stăniloae)

5) Îndreptarea fratelui care a greșit trebuie să urmeze trei etape, aplicând în primă fază metoda *muștrării personale* sau *în prezența a doi sau trei martori*, iar dacă eforturile sunt lipsite de succes instanța ultimă în care trebuie întreprins efortul de câștigare și îndreptare a celui ce a greșit este *Biserica*. Numai aici se realizează deplin *iertarea* între membrii ei. Neascultarea fratelui ce a greșit, nici în această etapă, îi atribuie apelativul de „păgân și vameș” care pare o sentință care ar exprima separarea sau excluderea din Biserică. Dar, prezența puterii în sânul ei de a lega și dezlega păcatele, dată apostolilor, anulează orice separatism, orice excludere din cadrul Bisericii (Raymond Brown). Foarte important este că Sfântul Evanghelist Matei nu menționează momentul în care, în ochii Fiului Omului și ai Judecătorului lumii, un păcat implică sminteală (σκανδαλίζεσθαι) într-atât de mare încât să nu mai existe cale de întoarcere. Prin urmare, ***limitele iertării sunt desființate***, aflarea celor pierduți (vv. 12-14) este cu mult mai importantă decât excluderea lor. Cercetarea, iar nu excluderea; iertarea, iar nu „legarea” sunt atributele dumnezeiești care trebuiesc asumate pentru că aparțin modelului fundamental al desăvârșirii: „Drept aceea, fiți voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este!” (Mt. 5, 48). (Stelian Tofană)

6) „Unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Mt. 18, 20). Incluzând acest verset în interiorul discursului cu privire la soluționarea conflictelor din interiorul Bisericii, Matei subliniază autoritatea din cadrul comunității pentru lămurirea conflictelor: ei acționează sub autoritatea lui Dumnezeu care este prezent în mijlocul lor. (D. A. deSilva)

7) Păcatul este înțeles adesea de Iisus, ca de altfel și în iudaism, nu ca greșeală ci ca „datorie” (cf. Mt. 6, 12; Lc. 7, 41-43; 16, 1-8; Mt. 18, 23-35). În parabola datornicului nemilostiv (vv. 23-35) efectul acțiunii lui Dumnezeu este legat de acțiunea omului, însă o precede pe aceasta. Sfântul Grigore de Nyssa spune, în acest sens, atât de frumos: „Îndrăznim să nădăjduim că, precum noi săvârșim binele prin imitarea lui Dumnezeu, așa imită și Dumnezeu cele ale noastre când săvârșim binele, ca să spui și tu lui Dumnezeu: Fă și Tu ceea ce am făcut eu; imită pe robul Tău, Tu Stăpânul, pe săracul și lipsitul, Tu Împăratule al tuturor; am iertat eu greșelile, să nu respingi nici Tu pe cel ce Te roagă... Am dezlegat, dezleagă-mă; am iertat, iartă-mă.”

Concluzia discursului eclesiologic, care trasează liniile directoare ale vieții unei comunități bisericești, se rezumă la asigurarea făcută de Iisus că „acolo unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Mt. 18, 20) și care definește unitatea existențială dintre Iisus și cei care îi urmează. (Stelian Tofană)

În ultima parte din capitolul trei: „Ucenicie și comunitate. O perspectivă eclesiologic-misionară a capitolului 18”, am încercat o lămurire a termenului οἱ μαθηταὶ pentru a înțelege corect cine are puterea de „a lega” și de „a dezlega” din Mt. 18, 18. Am conturat apoi, în linii mari, tema iertării, și anume: natura și sensul iertării; iertarea ca taină și slujire și, prevestirea și promisiunea Tainei Mărturisirii – puterea de „a lega” și de „a dezlega” dată Bisericii.

Datorită numeroaselor controverse și a înțelegerii ambigue a textului din Mt. 18, 18, am optat pentru o analiză amănunțită a termenului οἱ μαθηταὶ așa cum apare el în întreaga Evanghelie de la Matei. Concluzia la care am ajuns este că nu se poate dovedi în mod clar că înainte de capitolul 10, evanghelistul Matei, a folosit cuvintele οἱ μαθηταὶ pentru a-i desemna pe cei doisprezece Apostoli. Doar începând cu capitolul 10, după ce a menționat grupul celor Doisprezece ca un grup ales de Mântuitorul, el folosește cuvântul μαθητής însoțit de articolul hotărât οἱ. În schimb, când se face referire la ucenici în general, înțelegi ca o majoritate nedefinită, evanghelistul redă cuvintele οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (σου sau μου) – ucenicii Săi (sau ai mei). Potrivit folosirii articolului hotărât în limba greacă, termenul οἱ μαθηταὶ - „ucenicii” desemnează un grup special menționat în capitolul 10. Aceștia sunt menționați ca un grup bine definit, cunoscut ascultătorului sau cititorului (Mt. 10, 1-4). Prin urmare, folosirea exclusivă a cuvântului οἱ μαθηταὶ este

proprie Evangheliei după Matei, ucenicii fiind un grup mult mai bine definit decât în celelalte evanghelii. (Vasile Mihoc)

Chiar dacă termenul de ucenic și termenul de Apostol funcționează, în Evanghelia după Matei, ca modele de identificare misionară pentru Biserică, reprezentând paradigma creștinului autentic pentru fiecare dintre noi, nu trebuie să facem confuzia între cei doi termeni. **Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ** desemnează majoritatea ucenicilor și, prin urmare, toți creștinii ca urmași ai lui Hristos, iar prin **οἱ μαθηταὶ** sunt desemnați cei Doisprezece cărora le-a fost încredințată misiunea de Apostoli. Doar ei posedau toate darurile duhovnicești care îi situau în fruntea Bisericii (cf. I Cor. 12, 28-30; Efes. 4, 11). Numai ei au primit de la Mântuitorul harul apostoliei, al slujirii speciale, potrivit cuvintelor: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute” (In. 20, 21-23).

Dezvoltând tema iertării, „cimentul comunității mesianice”, și analizând expresia „șaptezeci de ori câte șapte” (Mt. 18, 22) am ajuns la concluzia că *iertarea* este mai frecventă în Evanghelia după Matei decât în oricare altă parte a Noului Testament (P. Bonnard). Iertarea celui ce a greșit – nu cunoaște limite: „Atunci Petru, apropiindu-se de El, I-a zis: Doamne, de câte ori va greși față de mine fratele meu și-i voi ierta lui? Oare până de șapte ori? Zis-a lui Iisus: Nu zic ție până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte.” (Mt. 18, 21-22). Acest lucru este întărit de ambele sume: „șaptezeci de ori câte șapte” și „zece mii de talanți”, care denotă imensitatea, infinitul; accentuând faptul că iertarea creștină trebuie să urmeze exemplul iertării nelimitate a lui Dumnezeu; iertare condiționată, totodată, de iertarea aproapelui nostru.

Iertarea păcatelor și împăcarea noastră cu Biserica ne este acordată printr-o rânduială voită de Dumnezeu însuși, care stabilește în domeniul vieții spirituale o ordine, o măsură și o lege (Serghei Bulgakov). Prin această rânduială se manifestă primatul lui Hristos și se reface comuniunea omului cu Dumnezeu în Duhul Sfânt prin slujirea și lucrarea preotului.